

ről megemlékező *Eternal Septembert* Dékány Dávidtól, vagy Gergely Ágnes *Ajtó-félfámon jel vagy* című művét. (Biztosan kifogásolható, hogy lépten-nyomon a kötet pedagógiai hasznosíthatósága lebeg a szemem előtt, de a holokausztról való iskolai beszélgetéshez nem tudok elképzelni jobb kiindulópontot ennél a megrendítő erejű versnél.) Az olyan „közéleti” szövegekben pedig, mint Juhász Tibor *Adásszünete* és Kukorelly Endre *Nyugodt szíve*, a legelesettebbeknek való hang- és arcadás vágya fejeződik ki. Kevésbé szerencsés megoldásnak érzem azt viszont, hogy a *Szívlapátot* végül egy másik antológia, az *Édes hazám* elhíresült darabjai zárják, habár a 2012-es válogatáskötet megjelenését övező diskurzus minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy ennek a ciklusnak az ötlete egyáltalán megszületett. A *Búcsúlevél* és a *Magyar közöny* párbeszédének, célzásrendszerének észlelése nem feltétlenül várható el a kamasz olvasótól, azok számára pedig, akik jól ismerik a versek eredeti kontextusát, inkább csak annyi tűnik fel, hogy Kemény Istvánnak és Térey Jánosnak mennyi jóval érdekesebb verse van. A ciklus vége felé Erdős Virág slágerszövege után (*Ezt is elviszem magammal*) egyenesen ahhoz a fájlján didaktikus kérdéshez jutunk el, hogy „Itt áldás is, másutt csak egy / Bevándorló lehetsz. / Ki mondja meg, végül melyik / a súlyosabb kereszt?” (Kiss Judit Ágnes: *Szó*). Ezek után kifejezetten üdítően hatott a kötetet záró Parti Nagy-féle *Szívlapát*, melyben a szó érzékekre ható, elemi gyönyörét nem írja felül a megmondani akarás kényszere.

A kötet szövegei egyrészt – a korosztályhoz köthető nyelvet, kulturális kódokat, sőt életérzést felmutatva – az önmagára ismerés lehetőségét adják meg a kamasz olvasó számára (avagy tinédzserkori önmagukhoz vezethetik el az idősebbeket). Másrészt a *Szívlapát* egy kifejezetten szemléletformáló hatással bíró gyűjtemény, mely a kihagyhatatlan, internetes felületeken is népszerű darabok prezentálása mellett (Varró Dániel: *ha szívemen a félelem*; Áfra János: *Félreértések kicsiny tárbáza*) az olvasót a kortárs magyar líra távolibb, idegenebb, kevésbé ismerős vidékeire is elkalauzolja. A művek kiválasztására, elrendezésére jellemző átgondoltság a könyv vizuális kialakításában is megnyilvánul: Dániel András szellemes, kép-rejtvényekre hajazó rajzai nem pusztán versillusztrációk, hanem önmagukban is megálló alkotások. Péczely Dóra szerkesztői munkájának köszönhetően a kortárs vers most talán kicsit könnyebben találja meg útját azokhoz, akik fel szeretnének nőni hozzá. (*Tilos az Á Könyvek*)

BALAJTHY ÁGNES

Az esendő halhatatlanságról

TURCZI ISTVÁN: *A FÁZISRAJZOLÓ ÁTMENETI GYÖTRELMEI, FÜR EMIL RAJZAIVAL*

Turczi István új kötetében versek és rajzok egymás szomszédságába keverve kontextualizálják újra egymást, megváltoztatva, kimozdítva eredeti, önmagukban álló jelentésüket. Nem illusztrációi, nem kommentárjai egymásnak. A sokszor szándékoltnan pornografikus hatást idéző jelenetek elvont tartalmak allegóriává válhatnak. A lét központi metaforája a versekben egyébként nem a szexszel, hanem az

emésztéssel kapcsolatos. Létperisztaltika. A lét egy ragadozó fenevad, amely megemésztí az életünket, de olykor a torkán akadunk. Mi viszont nem tudunk kiszabadulni belőle. Olyan, mint egy nagy ragadozó bélcatornája. A pornografikusan erotikus rajzok a groteszk esztétikai minőségén keresztül kerülnek kapcsolatba az elvont versekkel. Az ok a kiábrándultság – szinte az egész létezésből. A létezés alantas, az út féregjáratokon át vezet, nem találni a kijáratot. A világnézeti törést, meghasonlást felmutató költeményeit válogatta a szerző ebbe a kötetbe. Olyanokat, amelyek nem ígérek megnyugvást sem a személyes, sem a mitikus, sem a történelmi időben. „Krisztusok, királyok, ideológusok / és más csatákban megdicsőült zsarnokok, / mint selejtes műanyagflakonok / röpködnek egyre a Nagy Kijárat felé, / míg nem eljön az örök béke, / mely rosszabb akármely háborúnál.” (*Hatsoros vers a történelemről*)

A dezillúzió szinte az egész költői pályát áthatja. Eszerint kerülnek ebbe, a ciklusokat nem is tartalmazó könyvbe különféle életkorszakokból a versek. Ám a könyv akár egy „kimerevített” ciklusnak is felfogható, hiszen a cím is ezt az átmeneti, intermezzo jelleget sugallja. E kiábrándultság a nagy távlatú, véges kérdésekben érdekelt gondolatisággal függ össze. Ezen szemléletnek felel meg a beszédmód szintjén az úgynevezett rezonőr líra, amelyben az én intellektuális beszámolókat, értékeléseket ad. A rezonőr távolságtartó beállítottságából következik, hogy Turczi István költészetétől nem idegenek az antilíra effektusai. „lírázó perceimből látod kiszakít a tudat / hogy valamit saját hibámból elveszithetek / egy érzést egy illatot azonosítható benyomásokat” (*Utazás*)

A rezonőr beszédmód jellemzője, a megállapítások sorjáztatása statikus érzetet kelt az olvasóban. Ez az érzés rokon a képzőművészet közegének térbeliséget hangsúlyozó hatásával. Olyan képzetekhez, amelyekhez hagyományosan időbeliséget kapcsolunk, s ennek megfelelő metaforákat, mint például az emlékfolyam, történelemfolyam, Turczi István költészete térbeli képzeteket társít. A történelem nála test, az emlék makett. Ebben a költészetben az idő: tér. A cerebrális, a mentális hatás egyeduralmát az is előidézi, hogy semmiféle zenei törekvést nem lehet észlelni a versalakítás során. Sem zsigert lassító, gyorsító időmérték, sem andalító bel canto. Tehát a hangzás az élőbeszéd racionális közegéből alakítja a képeket, s így értelmileg lehet nekik jelentést adni.

A komikum minősége felől nem a kedély nevetését, a humort, hanem az intellektusét, az élcét részesíti előnyben a kötet. Eszerint az értelem legszélső határa a totális értelmetlenség. „Van téboly, ami tiszta ész a szemnek” (*Alázatosan elázott hajó a válaszüton*). A feszültséget az okozza az olvasás során, hogy a szöveg jelentéstani tartományának lehetőségfeltételei úgy vannak kialakítva, hogy mindvégig racionális kódoltságban adjunk jelentést a képtelenség képeinek. Retorikailag ehhez a szemlélethez az allegória társul, illetve az allegóriának olyan válfaja, amelyben a képnek olyan fogalmiság felel meg, amelynek nincs hagyományos közmegegyezéssel kapcsolata a képpel. Az eszméből rögeszme válik. A vállalt központi értelem fenntartódik, éppen kétségbevonása tartja fenn azt. „A lét középpontja az a hely, / ahonnan nem árt időben ellépni. / Támpontnak tán ennyi is elég.” (*Levélféle barátaimhoz*)

Nem a pornográfia, hanem a morbiditásba hajló hangulat tehát a közös nevező a rajzok és a versek között. A lírai ének majdhogynem halálfélelme van, szinte ül-

dözöttnek érzi magát. Ráadásul a veszteségnek többnyire erőszakos oka van, erősen traumatizált jellegű. Egy őskatasztrófára utalnak a versek, s ebből épül a lírai főhős, de már abszolút bizalmatlanul, végletesen pesszimistán. A veszteség utáni újjáépülés dokumentálása történik.

A versek absztraktak (*Installáció*), a mediális átváltásokban különösképpen érdekeltek. Az antilíra, a térszerűség, a rezonőr beszédmód összefoglalóan, a nagy mítoszok átírásában is jelentkezik. Pygmalion, a szobrász a kötetben fázisrajzoló lesz, életre kelt alakjai pedig nem az idealizált női szépség megtestesítői, hanem egyszerű kutyák lesznek. A költemények nem élnek zenei hatáskereső eszközökkel, a tér-elosztás viszont jelentéssel. Több vers is él azzal az eljárással, hogy nemcsak lineárisan, hanem függőlegesen is olvasható.

A költő világának jellegzetes alkotásai az *Installáció* és a *Térplasztika*, illetve a *(Miféle épület az a katarzis)* című vers, illetve az olyan, szándékosan parabolisztikus fikciók, mint a *Barátság*, a *Metamordózis* és az *Új világ*, a párkapcsolati fájdalmat szemérmesen gondolati töprengésekbe szublimáló szövegek. Turczi István egész művészetére jellemző a nagy távlatú humanista szemlélet, amely élő és klasszikus alkotókkal párbeszédben tételezi az emberi kultúra egészét. Távlatosan, nagyon széles kitekintéssel, amelyben mindenféle alkotói produktum szerepet kap. Megidéződnek az eposz, a dráma, a líra, a zene, a színművészet nagy alakjai a nemzeti, kulturális hagyományok sokféleségéből. Ebből a nyitott szempontból tér el Turczi művészete Für Emilétől, mert míg utóbbi rajzain szinte csak izraelita figurák szerepelnek globális környezetben, a költemények sokrétűbbek. Elmondható, hogy Turczi István nem a textuális kapcsolódási pontokon közelít művészi társaihoz. Hisz abban, hogy fontos a szöveg mögötti ember, aki előállítja a produktumot. Párbeszédese költeményei mindig egy alakkal lépnek kapcsolatba, amely azonban nem történelmi-életrajzi figura, sokkal inkább mindennapi gesztusok építik fel.

Kifejezetten sok művészettörténeti nagysággal bocsátkozik dialógusba a költő, ám kizárólag Turczi róluk szóló képzete biztosít referenciális jelentést nekik. Többnyire idős, a hanyatlás életkorába lépő, de még alkotó, művészi erejük birtokában levő imágók szerepelnek a verseiben. A halhatatlanság monomentumai. Az esendő halhatatlanságé, amely motívumra oly érzékeny Turczi István művészi világa. (*Scolar*)

PAYER IMRE

Híreink

Az *Alföld* szerkesztősége már az 1960-as években adott kiemelkedő, a laphoz szorosán kötődő szerzőinek nívódíjakat. Ez a gesztus az 1970-es évektől a Debreceni Irodalmi Napok megnyitójához kötődött. 1993-tól lett a kitüntetés neve Alföld-díj, melynek támogatója Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata. Ettől az évtől a pénzjutalom mellé a szerzők E. Lakatos Aranka szobrászművész emléklapoktját is megkapják. A kitüntéseket a Debreceni Irodalmi Napokon 2004 óta megrendezett Alföld-díjasok estjén adjuk át. A szerkesztőség döntése értelmében 2017-ben Alföld-díjban részesül *Bódi Katalin* irodalomtörténész, kritikus, *Lőrincz Csongor* irodalomtörténész, kritikus és *Villányi László* költő, szerkesztő. Az ünnepélyes átadásra és a díjazottakkal való pódiumbeszélgetésre 2017. november 7-én, este fél 9-től kerül sor a Nagyerdei Víztoronyban. A díjazottak méltatását decemberi számunkban olvashatják majd.

Felelős kiadó: IMRE LÁSZLÓ
Kiadja az Alföld Alapítvány megbízásából az Alföld szerkesztősége
Tipográfia: Kass János
Szedés, tördelés: Alföld szerkesztősége
Nyomás: Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen
Felelős vezető: György Géza elnök-vezérigazgató
Index: 25 901 ISSN: 0401—3174

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 4024 Debrecen, Piac u. 68. Telefon és fax: (52) 412-626 — Postafiók száma: 4001 Debrecen 144. — Kéziratot nem őrünk meg és nem küldünk vissza. — Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető közvetlen a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Bp., VIII. ker. Orczy tér 1. tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp., 1900). További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu — Évi előfizetés 7200 Ft, félévi 3600 Ft. — Befizetéskor minden esetben kérjük feltüntetni az *Alföld* irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat nevét.